

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากปัจจุบันการพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมใช้ทรัพยากรเป็นฐานในการผลิต การพัฒนาดังกล่าวส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่องทั้งในภาคเกษตร และภาคอุตสาหกรรม ประกอบกับอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็ว มีผลให้ความต้องการในการใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้น ซึ่งปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิต และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างฟุ่มเฟือยและสิ้นเปลืองอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดวัสดุเหลือใช้และปริมาณขยะมูลฝอยที่สูงมากขึ้นไปด้วย โดยปัญหาขยะมูลฝอยกลายเป็นปัญหาเรื้อรัง และเป็นปัญหาในทุกระดับ ทั้งในระดับโลก ระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น ซึ่งนานวันยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้เนื่องจากปริมาณขยะที่มีจำนวนมากเกินกว่าที่จะสามารถกำจัดได้หมด อีกทั้งพื้นที่ที่ใช้ในการกำจัดก็หายากมากขึ้น

มลภาวะที่เกิดจากขยะมูลฝอยเป็นปัญหาอย่างหนึ่งที่สำคัญทางด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากปริมาณขยะมูลฝอยที่ตกค้างในหลายพื้นที่ของประเทศมีสภาพขยะมูลฝอยที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถแก้ไขปัญหาก็อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจเป็นเพราะในหลายชุมชนมีกระแสดูแลการคัดค้านการสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยอย่างรุนแรง เพราะหวั่นเกรงต่อผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นในบริเวณชุมชนของตนในระยะยาว ประกอบกับความไม่เชื่อมั่นในประสิทธิภาพของหน่วยงานของรัฐว่าจะสามารถจัดการขยะมูลฝอยได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการ บุคลากร การจัดเก็บ และการกำจัดขยะมูลฝอย ทำให้การกำจัดทำให้ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ การนำไปกองทิ้งไว้ ปล่อยให้ย่อยสลายตามธรรมชาติ หรือการจุดไฟเผา ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ทำให้เกิดทัศนียภาพไม่ดี ปัญหาเนื่องจากกลิ่น และยังเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคต่างๆ การปนเปื้อนในแหล่งน้ำผิวดินหรือแหล่งน้ำใต้ดิน

จากประเด็นปัญหาด้านขยะในข้างต้น สตรีจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการจัดการกับขยะมูลฝอย เนื่องจากสตรีมีอิทธิพลต่อครอบครัว ชุมชนและระบบนิเวศในท้องถิ่น เพราะปัจจุบันสตรีมีโอกาสดำเนินการงานมีรายได้และมีความสามารถซื้อหาวัสดุต่างๆ มาใช้สอยมากขึ้น มีการบริโภคมากขึ้น กลายเป็นการสร้างแรงกดดันให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น การทำงานนอกบ้านมีเวลาหุงหา

อาหารน้อยลง ทำให้ต้องซื้ออาหารสำเร็จที่บรรจุในถุงพลาสติก ขวด กระจ่าง หรือภาชนะมากขึ้น ผู้หญิงจะทำให้เกิดปัญหาการกำจัดขยะที่ย่อยสลายยากมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อการดำรงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอนาคต อันจะส่งผลถึงการพัฒนาชุมชน และสังคมของประเทศด้วย การเปิดโอกาสให้สตรีเข้าถึงและมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องสำคัญ

สตรีเป็นทรัพยากรมนุษย์ของประเทศทุกประเทศ ปัจจุบัน โลกเรามีประชากรหญิงที่มากกว่าประชากรชาย และอนาคตอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรหญิงมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นมากกว่าประชากรชายการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตของสตรีจึงเพิ่มขึ้น ไม่ว่าทัศนคติที่มีต่อสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง สตรีมีบทบาทในเรื่องต่างๆ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับจำนวนสตรีที่มากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนประชากรชายอยู่ในวัยเรียนรู้อะไรและวัยทำงานที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศได้ดีเท่าเทียมกับชาย สตรีเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เท่าที่ผ่านมาสตรีมีบทบาทค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่จะมีบทบาทหน้าที่ในครัวเรือนมีการระดมกำลังแรงงานมากกว่าจะเข้าไปตัดสินใจ แสดงความคิดเห็นจากกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน เมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทของผู้ชาย จะมีการยอมรับมากกว่าบทบาทของผู้หญิง สตรีไม่มีอำนาจที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับหน้าที่ต่างๆ จึงเกิดสิทธิที่ไม่เท่าเทียมกันทางสังคมและวัฒนธรรม

ในปัจจุบันสตรีเข้าไปมีบทบาทอย่างมากในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และยังมีบทบาทหน้าที่ในการผลิตในครัวเรือน สนับสนุนกิจกรรมของชุมชน ซึ่งสตรีจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ดังนั้นสตรีจึงต้องการทราบว่าทำไมจึงมีบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อมน้อยในขณะที่สตรีมีความต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมเสมอ และจากการที่สตรีได้เข้าไปเป็นตัวแทนในองค์กรทางการเมืองและการปกครองมากขึ้น ซึ่งเห็นชัดในสังคมไทย จึงเป็นการส่งผลให้สตรีมีหน้าที่ต่อสังคมและมีศักยภาพมากขึ้น ตลอดจนมีบทบาทมากขึ้นในการเข้าไปดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในสังคมอดีตสตรีมีบทบาทค่อนข้างน้อย สตรีมีหน้าที่รับผิดชอบเฉพาะในครอบครัว ไม่สามารถเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับหน้าที่อื่นภายในสังคมได้ (ชูศรี กี่ดำรงกุล: 2525)

ประเด็นดังกล่าวในข้างต้นผู้ที่เข้ามามีบทบาทในการจัดการขยะชุมชน (เทศบาล) ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับสตรีในชุมชนท้องถิ่น โดยผู้วิจัยมุ่งเน้นที่จะศึกษาประเด็นสตรีกับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะชุมชน เพื่อจะตอบคำถามว่า สตรีมีส่วนร่วมในการจัดการขยะชุมชนอย่างไร สตรีมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะชุมชนมากน้อยเพียงใด และปัญหา อุปสรรคและการดำเนินการของสตรีในการจัดการขยะชุมชนเป็นอย่างไร โดยการศึกษารุ่นนี้ มุ่งศึกษาสตรีใน

เขตเทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้แก่หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องในการจัดการขยะต่อไป

1.2 คำถามวิจัย

1. ปัจจัยลักษณะบุคคลและปัจจัยด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการจัดการขยะชุมชนหรือไม่
2. สตรีมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะชุมชนมากน้อยเพียงใด
3. สตรีมีส่วนร่วมในการจัดการขยะชุมชนอย่างไร
4. ปัญหา อุปสรรคและการดำเนินการของสตรีในการจัดการขยะชุมชนเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ ความเข้าใจของสตรีกับการจัดการขยะชุมชนในเขตเทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในการจัดการขยะชุมชนในเขตเทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และการดำเนินการของสตรีในการจัดการขยะชุมชนในเขตเทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อศึกษาปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลและปัจจัยด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรีในการจัดการขยะชุมชนในเขตเทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงความรู้ ความเข้าใจของสตรีกับการจัดการขยะชุมชนในเขตเทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการขยะชุมชนให้เกิดเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น
2. ได้ทราบถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของสตรีในการจัดการขยะชุมชนในเขตเทศบาลเมืองแม่โจ้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสตรีในท้องถิ่น และการให้ความสำคัญต่อบทบาทของสตรีในการหาแนวทางแก้ไขปัญหายาขยะที่ยั่งยืน
3. ได้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และการดำเนินงานของสตรีในการจัดการขยะชุมชนในเขตเทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำไปปรับใช้ในการดำเนินงานกับการจัดการขยะชุมชนขององค์กรในท้องถิ่นและองค์กรในท้องถิ่นอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน

1.5 นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

การจัดการขยะ หมายถึง กระบวนการจัดการในแต่ละขั้นตอนที่จะมีผลต่อปริมาณขยะในเขตเทศบาลเมืองแม่โจ้ ได้แก่ การลดการก่อเกิดขยะ การนำผลิตภัณฑ์มาใช้ซ้ำ การนำกลับมาผลิตใหม่ การฟื้นฟูประโยชน์ และการกำจัดขยะ

การมีส่วนร่วมของสตรีในการจัดการขยะชุมชน หมายถึง การที่สตรีในเขตเทศบาลเมืองแม่โจ้เข้าร่วมในการจัดการขยะชุมชน โดยมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล

1) **การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ** หมายถึง การที่สตรีในเขตเทศบาลเมืองแม่โจ้ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและตัดสินใจในการดำเนินงานร่วมกันเพื่อประโยชน์สุขของชุมชน

2) **การมีส่วนร่วมปฏิบัติ** หมายถึง การที่สตรีในเขตเทศบาลเมืองแม่โจ้ร่วมดำเนินงานตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมในการจัดการขยะให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3) **การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์** หมายถึง แผน โครงการ และกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการ และได้รับการตอบแทนจากการเข้าร่วมกิจกรรม การได้รับยกย่องจากสมาชิกในชุมชน

4) **การมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล** หมายถึง การที่สตรีในเขตเทศบาลเมืองแม่โจ้ได้ร่วมกันติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบาย แผน โครงการ และกิจกรรมต่างๆ

สตรีกับระบบนิเวศน์ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับทรัพยากรในรูปแบบของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทั้งที่เป็นการใช้ การรักษา การทำลาย การจัดการในรูปแบบอื่นๆ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดความเชื่อมโยงในลักษณะการหมุนเวียน

ความรู้ความเข้าใจของสตรี หมายถึง คะแนนรวมในการวัดผลความรู้ความเข้าใจในการจัดการขยะของแม่บ้านในเขตเทศบาลเมืองแม่โจ้

การรับรู้มูลข่าวสาร หมายถึง โอกาสและความถี่ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของแม่บ้านโดยผ่านทางสื่อมวลชน องค์กร บุคคล เพื่อนบ้านและรับรู้ในประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาขยะทั่วไป รูปแบบและวิธีการจัดการขยะ

การฝึกอบรม หมายถึง สตรีในเขตเทศบาลเมืองแม่โจ้ได้รับความรู้เรื่องการจัดการขยะชุมชนจากวิทยากรที่มีความรู้และเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการจัดการขยะในชุมชนอย่างถูกต้องและเหมาะสม

บทบาทในชุมชนของสตรี หมายถึง การมีส่วนร่วมในชุมชนของสตรีในเขตเทศบาลเมือง
แม่โจ้ในลักษณะของการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ การตัดสินใจในประเด็นต่างๆ ของกิจกรรม การ
อภิปรายโต้แย้งในการตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรชุมชนและมีการยอมรับในกิจกรรมพัฒนาชุมชน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved